Blott Söndrum detta björnbär har!

Av Lars Stibe

Söndrumsbjörnbär i klippskrevan på Flaggberget i Tylösand (Foto Lars Stibe)

Till skillnad från krusbären i Almqvists kända dikt som rubriken anspelar på, handlar detta om ett bär som inte finns någon annanstans än just i Söndrum! Det heter följaktligen också söndrumsbjörnbär och har det vetenskapliga namnet *Rubus soendrumensis*. Det finns tre bestånd vid Bäckagårds sjukhem, fem i eller i närheten av Rhododendronparken och ett i en klippskreva på Flaggberget på Tyludden.

Bland björnbären skiljer man mellan äkta björnbär och krypbjörnbär. Söndrumsbjörnbär tillhör de senare. Exempel på äkta björnbär är sötbjörnbär, det som vanligen plockas i naturen, och trädgårdsrymlingar som flikbjörnbär och det invasiva armeniskt björnbär.

Krypbjörnbären anses ha uppkommit genom hybridisering mellan blåhallon och olika äkta björnbärsarter. Generellt utmärker de sig genom bredare, krusiga kronblad, matta frukter och kortskaftade småblad. Och förstås ett krypande växtsätt. Fruktbildningen är ofta dålig. Några typiska karaktärer för söndrumsbjörnbär är vita blommor, breda stipler (två ”småblad” vid bladskaftets bas) och tredelade, dubbelsågade blad.

I släktet *Rubus* utgör björnbär den dominerande gruppen. Andra välkända arter i släktet är hjortron och hallon. Totalt räknar man med att det förekommer 107 arter i släktet i Sverige och av dessa är 97 björnbär. Motsvarande siffror för Halland är 50 respektive 45.

Björnbär är ett snårigt kapitel, inte bara när man plockar dem utan även om man vill lära sig känna igen de olika arterna. Skälet är att det

Vita blommor och tredelade, dubbelsågade blad är typiska karaktärer för söndrumsbjörnbär (Foto Lars Stibe)

finns många närstående arter. Detta beror på att nästan alla björnbär är apomiktiska, dvs. de förökar sig utan att äggcellen befruktas, och avkomman blir därmed identisk med moderplantan. Ibland sker dock genetiska förändringar och nya typer uppkommer. Därför finns det ett relativt stort antal arter som är tydligt skilda men mycket lika varandra. För att ytterligare komplicera det hela kan krypbjörnbären ibland på nytt hybridisera med blåhallon (och även med hallon).

Kunskaperna om björnbär i Halland är numera goda, inte minst när det gäller krypbjörnbären. För detta kan vi tacka Ulf Ryde, professor i kemi i Lund, som är en av Sveriges främsta experter på krypbjörnbär och som under lång tid tillbringat somrarna i Steninge. Under åren 1999–2008 kartlade han förekomsterna i Halland (Ryde 2009) och det är han som identifierat och skiljt ut söndrumsbjörnbär som en egen art, och även givit det dess vetenskapliga namn (Ryde 2011). Även om detta alltså skett i sen tid har arten funnits här länge. Den samlades in redan 1888 av botanisten L. M. Neuman (belägg finns i herbariet hos Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm) men benämndes då felaktigt som slätbjörnbär. Denna art är mycket lik söndrumsbjörnbär men Ulf Rydes inventeringar har visat att den inte alls förekommer i Söndrum.

Artens ursprung är oklart. Likheten med slätbjörnbär antyder att den skulle kunna ha uppstått ur en hybrid mellan denna och blåhallon, även om kromosomtalet inte är det förväntade.

Söndrumsbjörnbär är rödlistad i hotkategorin ”Sårbar” (VU) i den senaste klassningen (SLU Artdatabanken 2026). Utvecklingen följs av floraväktarna genom i stort sett årliga uppskattningar av beståndens storlek. Populationen tycks vara ganska stabil även om två mindre lokaler i Rhododendronparken verkar ha försvunnit, möjligen efter röjningar. Det enda påtagliga hotet anses annars vara direkt förstörelse av växtplatserna vid t.ex. nybyggnation eller omdragning av vägar.

För den som förskräcks av de många björnbärsarterna kan det kanske vara en tröst att det finns ”värre” grupper att ge sig på. Det gäller t.ex. hökfibblor (släktet *Hieracium*) med drygt 1275 arter i Sverige, och maskrosor (släktet *Taraxacum*) med nästan 590! I jämförelse ter sig björnbären mera som en barnlek.

Referenser

Ryde, U. 2009. Krypbjörnbär i Halland. Svensk Bot. Tidskr. 103: 279–300.

Ryde, U. 2011. Arguments for a narrow species concept in *Rubus* sect. *Corylifolii*. Nordic Journal of Botany, 29(6): 708–721.

SLU Artdatabanken. 2026. Artfakta: söndrumsbjörnbär *(Rubus soendrumensis).* https://artfakta.se/taxa/267007 [2026-03-24]